

УДК 141.32

Л. В. Діденко
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії гуманітарних наук
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КВАДРОРІВНЕВІСТЬ ЕКЗИСТЕНЦІЇ: ТЕРМІНОКАРКАС ПЕРЕХІДНОСТЕЙ

Філософія – єдина галузь знання, де суб'єкт уможливує креативність (від неіснування до ідеєспричинення) та втілює ментефакти. Онтологія – одна з найскладніших філософських царин дослідження через обмежений перелік головних термінів/понять і варіативність їх витлумачення, що ілюстроване текстами минулих епох. «Екзистенція» – термін помежівний: він одночасно «належить» онтології, метафізиці, теології й культурі. Проте що саме необхідно розуміти під терміном «екзистенція»?

На перший погляд його застосування цілком очевидне, оскільки поняття «включає» всі конотативи, дотичні до існування. Проте філософа цікавить, чим екзистенція особлива: як саме вона пов'язана з людиною; як саме вона формується та виявляється (якщо таке можливо), що саме її зумовлює; вона параметрально напередзадана або формована окремим суб'єктом; (не)векторована, елементна або рівнева; індивідуальна або спільна тощо. З іншого боку, напрацювання мислителів минулого: Сьорена Кіркегарда (Søren Aabye Kierkegaard) [1–2], Жан-Поля Сартра (Jean-Paul Sartre) [3], Мориса Мерло-Понті (Maurice Merleau-Ponty) [4], Ніколі Аббаньяно (Nicola Abbagnano) [5] та ін. – зумовили авторські розмірковування щодо «уточнення»/«оновлення» розуміння феномена екзистенції через зміни, яких зазнав світ і людина (та й людство загалом) упродовж 50–100 років: які з елементів постають домінуючими нині, на початку XXI ст., і як саме «зміщені акценти» в антропоіснуванні.

Пропоноване дослідження – це авторська розробка, що частково постає наближеною до міркувань окремого (-их) мислителя (-ів) минулого. Вона включає елементи традиції та/або є тенденційною, проте авторка аж ніяк не наголошує на «єдиній – власній – візії щодо досліджуваного феномена».

Тема екзистенції й екзистенційності є актуальною впродовж ХХ ст., оскільки самовизначення людини є головним завданням для кожного з нас. «Екзистенційні студії» включені в різні галузі наукового знання (філософія, психологія, соціологія, педагогіка, лінгвістика тощо), в яких можна виокремити таких дослідників: Людмилу Базиль [6], Олену Байдачну (Елена Байдачная) [7], Ерла Коні (Earl Conee) і Теодора Сайдера (Theodore Sider) [8], Жанну Латишеву (Жанна Латышева) [9], Едварда Тірякіана (Edward Tiryakian) [10], Грину Яджик [11] та ін. Екзистенціалізм перетворили на плюріверсний напрям, у якому співіснують різні підходи до розуміння самої екзистенції, її елементів, причин і наслідків.

Зазначена тема є новою саме в такому формулюванні. Це частина авторського бачення екзистенції через складові, якими є сама людина як спричинювальник (актор), комунікація як інтер- й інтраз'язок, аспектне ґрання, тобто антропопрактикування своїх умінь і навичок, які можна нескінченно вдосконалювати.

Мета дослідження – роз'яснити сутність екзистенції через розглядання головних термінів і виявлення можливого (-их) переходу (-ів) поміж ними. Завданнями окреслюємо такі: дефініціювати термін «екзистенція» з позиції представника ХХІ ст.; виявити головні терміни для конкретизування феномена екзистенції; запропонувати термінокаркас як послідовність понять, що ними характеризують антропоіснування; визначити, чи наявний перехід (-оди) поміж складовими екзистенції, та презентувати його (їх) дескрипцію. Головними методами, застосованими в дослідженні, є розмірковувальний, аналізуювальний, синтезувальний, герменевтичний, феноменологічний, реконструювальний, моделювальний тощо.

Феномен екзистенції є доволі непростим через свою етимологію та авторські візії-витлумачення, що були запропоновані в кожну історико-філософську епоху.

Етимологічна заувага. Латинський термін “*existentia*” часто пишуть у вигляді “*exsistentia*” або “*ex(s)istentia*”. Те саме стосується термінів “*existo*” (= “*exsisto*”) та “*existens*” (= “*exsistens*”). Усі вони походять від поєднання “*ex*” і “*sisto*” (тобто “*sto, steti, statum, stāre*”) [12, с. 25, 587–8]. У значення латинського терміна “*ex(s)isto*” включені непрямі посилання на антропоодиночність та її головні вияви через тілесний та інтелектуальний виміри (наприклад, одним зі значень “*ex-*” є вказування на «зміну якості», яка в тілесному вимірі антропотлумачення окреслюватиме «природні вікові коригування організму», а в інтелектуальному вимірі антропотлумачення – «(само)навчання-виховання-освічування»; одним зі значень “*sto, steti, statum, stāre*” є «бути повним», тобто в тілесному вимірі антропотлумачення – це «відновлення наближеного до природного функціонування організму шляхом медичного втручання», а в інтелектуальному вимірі – «цілісність, гармонійність інтрапростору; врівноваження можливостей інтрапростору та запитів інтрапростору».

Автори текстів Античної спадщини використовували термін “*exsisto*” в значеннях «видаватися» [Ціцерон. Листи до Аттика: X, 11, 3], «виявлятися» [Ціцерон. De officiis: I, 30, 107], «з'являтися» [Лукрецій. De natura rerum: II, 870–1]. Власне, ще в межах давньогрецької та римоімперської Античності виникають «різномісність» вихідних термінів, проте «поля інтерпретацій» постають за епохи Патристики, тенденцію продовжують у межах Схоластики: зокрема, у XII ст. Рихард Сен-Вікторський [De Trinitate: IV, 12, 937C–983] перевів значення термінів “*exsistere*” та “*existentia*” в метафізичну та теологічну площину – в одному дієслові «існувати» (“*exsistere*”) або іменнику «існування» (“*existentia*”), можна зрозуміти й розглянути як те, що стосується певної речі, так і те, що стосується джерела її походження [13, с. 112–3]. Це «розрізнення-та-переведення» спричинило появу послідовників і виникання нових напрямів і течій, у межах яких дотримувалися то одного підходу тлумачення, то іншого. Завдяки Рихарду Сен-Вікторському маємо ще одну «загадку» щодо “*exsistere*”/“*existentia*”: питання причини (“*causa*”), розглядання якої/яких приділили увагу Франсіско Суарес (“*existentiae*” є ні чим іншим, як тим буттям, завдяки якому формально та відразу конституюється певна сутність поза своїми причинами [Disputationes metaphysicae (1597): XXXI, Sectio IV, 6]), Готфрід Вільгельм Ляйбніц (якщо сутність сама собою не має існування, то звідси випливає, що воно існує саме собою, проте це не означає їх рівності [Disputatio Metaphysica De Principio Individui (1663): § 10]; існування постає принципом індивідуальності [Disputatio Metaphysica De Principio Individui (1663): § 13], екзистенцію/існування Бога можна витлумачувати в аспекті дії та/або причини [Principes de la nature et de la Grâce fondés en raison (1714): 3, 11], окрім того, використання головних термінів і похідних від них можна знайти в його інших працях [Discours de Métaphysique (1686): 13, 19, 23, 26, 28, 30, 31, 36; Essais de Théodicée (1710); Principes de la nature et de la Grâce fondés en raison (1714): 6, 7, 8–11]) і Крістіан Вольф (екзистенція є реальністю (existentia etiam Actualitas) [Philosophia prima, sive Ontologia (1730): § 174]), тексти котрих «вплинули» на Іммануїла Канта й подальшу «хвилю німецького Просвітництва». Подальші «пошуки» були як «вертаннями» до вихідного схоластичного тлумачення, так само й «новаціями» в дусі авторських візій.

Авторська заувага. У філософії є неписане правило: ти або є прихильником окремої традиції, або своїми текстами починаєш нову. Історик філософії має бути обізнаним із

«розгортанням» терміна, проте на нього не мають впливати авторитетність попередників, тенденція слідування традиції, ідеологічне підґрунтя епохи тощо.

Етимологічна заувага уможливило припущення-висновування: екзистенція постає характеристикою різновиявності антропобуття, іншими словами, це комплекс усіх можливих тематично згрупованих варіантів ситуацій, які по-своєму «переживає» кожна людина.

Передусім демаркуємо «життя» та «існування»: перше є характеристикою біологічною, якою пояснюють межі тривання організмів від моменту «рознулення» (формування новоутворення через злиття материнського й батьківського генетичних матеріалів) до моменту «онулення» (припинення всіх процесів організму, завдяки яким підтримується його функціонування); друге є складеним терміном для позначання різновиявів антропобуття в культурополі.

Усе, спричинене людиною до появи, є культуровиявами, що необхідно розмежовувати на ментефакти (намірковане, проте нереалізоване за життя окремого суб'єкта – ідеї, що не «вийшли» за межі інтрасвіту конкретної одиниці у вигляді слова, тексту, вчинку) та артефакти (реалізовані ідеї в різних формах – тексти, скульптури, будівлі, прикраси тощо).

Наповнення культурополю відбувалося поступово через привнесення значимих елементів у життєпростір людини. У відтинку «рознулення – онулення» акцент зроблено на «тривання», тобто процесуальність. Вона є потоковою та спільною для всіх організмів (у сенсі загального шаблону або мейнстріму), проте вона диференційована залежно від організму, який «задає» «вектор можливостей» антропоодиноці через елементи культури – мову, мислення, свободу, вибір, цінності, творчість тощо. Кожен із зазначених культуроелементів так само є складеним (наприклад, мова «розгортається» через феноменопослідовність: переживання – розуміння – ум – розум – інтелект – мислення – ідеї – конструювання – смисли – контексти – підтексти – значення – мовогрня – інтерсвіт (-и) – інший – правило – норма) і взаємозумовлюваним-взаємозумовленим (оскільки для коректного функціонування кожного з них необхідні інші елементи).

Саму екзистенцію дефініціювати одновекторно неможливо: вона є складним полішаровим утворенням, яким позначають різнорівневу якість існування людини.

Буття в цьому контексті – це наявність і/або відсутність феноменів різного відджерелення (спричинення до появи з конкретного джерела). Буттєвияв (-и) – це існувальне (-і). Кожне існувальне є «тим, що триває», тобто має своєрідний життєвий цикл (у біологічному сенсі – від моменту зародження до моменту смерті), що якісно «забарвлений» базовими та/або розширеними елементами. Терміном «існувальне» можна охопити і тривання (межі «життєвості», «життєцикловості»), і різновиявність (істотне й неістотне), і сутнісне (смысловиттєве або смысловиттєвання). Усі існувальні підпадають під дію одновекторної причинно-наслідковості. Проте є особливе існувальне, яке потребує деталізування. Наразі йдеться про людину.

Людинення обуттєвлюють (спричинюють до появи) без його згоди. Його життєвий цикл визначений наперед тим особливим – непрогнозованим – набором спадковості, який отримано від міксування материнського й батьківського генетичного матеріалів. Після фізичної з'яви (народження) новому створінню залишається тільки єдине – самовдосконалюватися. Останнє і є найскладнішим, оскільки людина – це істота з умовно «відкритою програмою», що включає природний, інтерсуб'єктивний, інтрасуб'єктивний та антропосенсовий рівні.

Природний рівень (спадковість) змінити неможливо, він «піддається» тільки коригуванню шляхом самоконтролювання й піклування про свій організм задля подовження його функціонування. Параметри цього рівня задані наперед як біологічна програма, яка повністю залежить від способу життя антропоодиноці. Усі надмірні реагування на елементи, що оточують людину, скорочуватимуть три-

валість функціонування тіла. Аби цьому завадити, необхідно дотримуватися міри як у продуктовживанні, так само й у міркуваннях, словодемонструванні та вчиняннях, тобто керуватися правилом «у малих пропорціях усе може бути корисним». Деталізація кожного процесу в людському організмі є цариною міждисциплінарних досліджень природничих, медичних і соціогуманітарних наук. У пропонованому контексті основою рівня є тілесність, з одного боку, як комплекс біологічних бажань-переживань-натяків, що зашифровані у вигляді повідомлень-для-окремих-адресатів, а з іншого боку, це індивідуально-медіаторний спосіб існування антропоодиноці через проявляння вчинку, слова, ідеї. Тіло – суб'єкт-межа, завдяки якій кожен може презентувати свій інтрапростір назагал; медіатор світоосвоєння й демонстрування його результатів; ретранслятор індивідуальних бажань і почуттів, що можуть бути закодовані словами, мімікою, жестами, тілорухами, поглядами тощо задля спрощення/ускладнення розуміння іншого через відкриття/приховування смислів повідомлень; суцільне перцептивне поле. Тілесність передбачає не тільки наявність тіла, а й уміння/майстерність ним користуватися, тобто здійснення переходу від «тваринного рівня» (підвладного – підкореного – інстинктам створіння природи) до «антропного рівня» (керувальника власними інстинктами та бажаннями). Зазначений перехід уможливорюють у межах наступного рівня.

Інтерсуб'єктивний рівень є коригованим. У ньому об'єднані всі варіанти поіснування людини із собі подібними у вигляді «патернів поведінки» (шаблонів дії), які здебільшого постають простими та середніми за складністю розшифрування, що спрощує зв'язки-відносини-взаємодії антропоодиноць між собою. «Приборкування» тіла здійснюють через комплекс виховання-навчання, тобто людинення набуває вмінь і навичок, необхідних для подальшої життєдіяльності. Розмежовані по-дитячому вчинок, слово та ідею (на самотійні «царини») штучно «зближують» задля формування наступної антропоодиноці, що має бути «гідним представником спільноти» (у якій, за усталеною формулою, вчинок, слово та ідея мають бути в єдності, проте насправді це ідеалізування, яке рідко реалізовуване). Дитина починає отримувати задоволення від свободності, яку їй пропонують через комплекс виховання-навчання, і розуміння (перші спроби розрізнення феноменів, подивування розмаїтості світу, запитування, самотійні пошуки відповідей тощо). Проте їй насаджують зовнішню «згоду застосовності» окремого переліку дозволів і/або заборон, що їм надають статусу припису. На цьому рівні домінує нормність, що презентують через виховання-та-навчання, за допомогою яких «умонтовують» у нові антропоодиноці «правильні» шаблони (емпатування, комунікування, творення) для подальшого неускладненого керування ними. Кожен із «правильних» шаблонів має сприяти спільнотному єднанню: під емпатуванням прихована небайдужість і відкритість до самопожертви через страх утратити в складну ситуацію та залишитися її розв'язувати без допомоги інших (насправді, це зашифрований страх самотності); під комунікуванням замасковані міради зв'язків, відносин і взаємодій, які кожна антропоодиноця має вибудувати «про всяк випадок» задля усунування можливої майбутньої критичної ситуації (так закодовують страх рішенняприймання); під творенням нам умовно пропонують свободну царину для самовираження, проте її результати прискіпливо вивчають і висувають найпарадоксальніші версії щодо «прибаченого/намареного» (подібним чином криптограмують страх незначимості «поціновувачів», що своїми реагуваннями уможливають сумнівання митця). Інтерпростір вибудований за «шаблоном первісності»: прості коди для ліпшого керування антропоодиноцями. Суб'єкт-стандартованість – це іншоназва запланованого для отримання результату, проте окремі одиниці «відхиляються» від «заданого курсу» через індивідуальні чинники (переважно відкритість до інших – нестандартних – варіантів розв'язування ситуацій, розвинуте критичне мислення, полівекторність у розгляді фено-

менів тощо) і «переходять» на інший рівень, у межах якого відбувається «індивідуальне налаштування».

Інтра-суб'єктивний рівень є постійно змінюваним, оскільки його головною метою є самовдосконалювання, необхідність якого усвідомлює окремий суб'єкт через періодично поновлювану жагу до усвідомлення задля з'ясування свого призначення. Основою рівня постає *рішення-прийняття*, тобто оптимізування ситуативних результатів/наслідків залежно від «внеску» фігурантів (акторів у ситуації). Феномен рішення-прийняття неможливий без трьох головних елементів: *відповідальності* (попередне перебирання на себе окремим суб'єктом ще нереалізованих результатів/наслідків окремої ситуації, в яку він (вона) залучений (-а); «визнана обов'язком турбота про інше буття, яке внаслідок загрози своїй уразливості вимагає «опікування» [14, с. 339]), *толерантності* (суб'єкт-дозвіл на іншій-інакшій вияву (-ів) собі подібних одиниць у спільнопросторі; співіснування в комунікуванні різних зразків ідей, висловів, позицій, дій, світоглядів, що відображають окремі інтрапростори), *грання* (процес упричиненого розмежування суб'єкт-реагування незалежно від ситуації; суб'єкт-проявлення в конкретних ситуаціях і/або обставинах; «маскозмінування», яке практикує суб'єкт задля віднайдення комфортного варіанта індивідуального вияву назагал). Акторність (діяльність) та акторність («різноманітність») суб'єкта є недемаркувальною (сам суб'єкт їх розрізняє, проте для загалу діяльність і різноманітність постають переплетеними мірадами зв'язків) і терціарно-виявною (кожна антропоодинаця має «презентувати себе» через *вчинок*, *слово* та *ідею*, але ці три елементи зазвичай «розривають» суб'єкта: ідею спричинюють першою, далі її реалізують через вербалізування та/або вчинання, проте сумнівання щодо доцільності й/або реагування спільноти на подібні «новації» спричинюватимуть відмову від антропо-виявності). Можна наголосити на умовній відповідності елементів-феноменів: відповідальність пов'язана з вчинком, толерантність – зі словом, а грання – з ідеєю. Кожен перший передусє прояву другого: *відповідальність* має випереджати *вчинання* задля мінімізування отримання майбутніх негативних результатів/наслідків, які можуть бути шкідливими/небезпечними для життя (у біологічному смислі) іншого суб'єкта (це першоважність акторності/акторності); *толерантність* постає як утримання від образливих вербальних структур (*слів*) щодо іншості/інакшості культуровкорінення й вияву антропоодинаць (це друговажність акторності/акторності); *грання* є процесуальним ідеєвтілюванням, яке, з одного боку, приховує небезпеку можливого втручання в інтрапростір через *комунікування* (йдеться про технології маніпулювання, яким можливо чинити опір через *толерантність* як «незв'язання на критикування власної візії іншим (-и) суб'єктом (-ами)» та/або створення брандмауєра, в якому антропоодинаця встановлює м'які/жорсткі «умови реагування»), з іншого боку, постає інтелектуальним *творенням* іншовиміру, який буде – частково – втілено в реальності через окремі ролі суб'єкта з підбиранням найоптимальнішої «маски»-та-ролі для себе й моделювання текстів реплік (від звукоряду та смисловантажування до «емоційного забарвлення» й «тілесного демонстрування») задля (не)досягання мети (це третьоважність акторності/акторності). *Грання* – один із небагатьох елементів, що мобілізує всі антроповміння й навички разом зі знаннями та досвідом. Він є небезпечним через можливості втрачання реальності практикуванням (на етапі формування іншовиміру, який може вийти за межі ідеального, проте в ньому відсутні реальні іншосуб'єкти: наявні «каркас-суб'єкти» мають тільки декілька базових характеристик для прогнозування та моделювання їх загальних векторів дій у реальності). Убезпечення *грання* можливе через окреслення мети, яку можна визначити наперед або під час розгортання ситуації. Власне, у *гранні* антропоодинаця спричинює до появи власний інтелектуальний простір, який одночасно є «виходом за межі» буденності/узвичаєності (через поступове облаштування умов інтрапростору суб'єктивності)

й «контуром унікальності», що має ще бути усвідомленим кожною із нас.

Антропосенсовий рівень – це дефініція власної унікальності («формула неповторності»), на основі якої суб'єкт себе усвідомлює (тобто самоідентифікує) та виявляє (через ідеї, слова, вчинки). Цей рівень є індивідуальним простором окремого суб'єкта. Перешкодою для вичерпної дескрипції цього рівня є нескінченний перелік формул від найпростішої «принести користь іншим» до найскладніших структурованих утворень із десятками умов-розгалужень, які властиві життестилу окремої антропоодинаці. Формулу власної унікальності виводить кожна людина для себе. Допоміжними чинниками можуть бути позитивні та/або негативні життєприклади інших суб'єктів: саме на основі різноманітної поведінки кожна людина формує (ніби «збирає» з переліку ситуацій і залишає у своєму інтрасвіті необхідні саме їй елементи) структуру власного світогляду, який є не комплексом «теоретичних зразків» (тут: стандартів, які мають виконувати всі), а суб'єктивним розширеним постійно втілюваним набором дозволів-і-заборон (тобто світогляд і його елементи скеровують людину впродовж її тривання; коли ж вони (елементи) не спрацьовують, їх оновлюють і/або замінюють на інші). Домінуючим на рівні є *трансцендування* (вихід за межі ординарного загалом; віднайдення нових умінь-навичок; самовідкриття суб'єкта як сутнісної одиниці, яка не повторює розв'язки ситуацій задля перевіряння своїх нових можливостей). Проте «вихід за межі» має бути індивідуальним практикуванням (кожен суб'єкт виходить виключно за власні межі) без застосування допоміжних засобів для стимулювання організму (наприклад, «розширювачі свідомості» різних видів).

Кожен із рівнів складений зі структур (що, у свою чергу, включають елементи), які можуть бути спричинені на одному рівні та «перейти» на інший. Рівні вибудовані за принципом ускладнення (від базового до найдосконалішого). Переходи між рівнями можливі як «угору» (до антропосенсового), так само і «вниз» (до природного) через (не)вміння антропоодинаці «долати ситуації» з виявленням зисків для себе самого: під час «неподоланої ситуації» людина своєрідно «зависає» через намагання «узгодити» запити/виклики інтерпростору і власні світоглядні орієнтири. У більшості випадків відбувається «злам» (перша стадія деградування), який може призвести до негативних наслідків, що уможливають втрачання індивідуальності через підкорення рішенням інших.

Поняття «умовно відкрита програма» включає сталі (природний рівень і частково інтерсуб'єктивний рівень) і змінювані (частково інтерсуб'єктивний рівень, інтра-суб'єктивний рівень) параметри. Антропоодинаця є самоорганізовуваною системою, яка регулює своє внутрішнє трансформування з подальшим – необов'язковим – зовнішнім демонструванням. Самоорганізованість у цьому випадку – це наголос на моментомиттєвому самооновленні параметрального реагування на/у конкретні/-их ситуації/-ях.

Ситуаційне становлення суб'єкта неможливо повторити для декількох антропоодинаць через індивідуальні параметри самоорганізованої системи. Інакше: можна створити однакові умови для декількох суб'єктів, проте самовдосконалення може в кожного з них бути різноманітним (до того ж темповість посилюватиметься й/або послаблюватиметься залежно від біологічних, соціальних та індивідуальних антропочинників). Людина «не приймає» «зовнішнього налаштування» через пряме/опосередковане впливання інших суб'єктів, оскільки в її інтрапросторі вмонтовані елементи є дисонувальними (вони не сприятимуть розбалансуванню структури, проте створюватимуть «зони турбулентності», що потребуватимуть першочергової уваги антропоодинаці), але нежиттєздатними в конкретному інтрапросторі.

Отже, запропоновані розмірковування зумовили такі узагальнення: 1) екзистенція – характеристика різноманітності антропобуття; це комплекс усіх можливих тематично згрупованих варіантів ситуацій, які по-своєму «переживає» кожна людина; 2) рівнями екзистенції є природний,

інтерсуб'єктивний, інтрасуб'єктивний та антропосенсовий; 3) перехідність між рівнями екзистенції можлива через інтра- й інтерсуб'єктивні чинники, які можуть спричинювати індивідуальні зміни як у деградувальний, так само й у прогресувальний бік.

Перспективи подальших досліджень є необмеженими натепер, проте найважливішим із них є виявлення векторів розгортання та деталізованого розглядання кожного елемента екзистенції.

Література

1. Кьєркегор С. Или-или. Фрагмент из жизни : в 2 ч. / С. Кьєркегор ; пер. с дат., вступ. ст., коммент., примеч. Н. Исаевой и С. Исаева. – СПб. : Издательство Русской Христианской Гуманитарной Академии : Амфора. ТИД Амфора, 2011. – 823 с.
2. Кьєркегор С. Заключение не научное послесловие к «Философским крохам» / С. Кьєркегор ; пер. с дат. Т.В. Щитцовой. – Минск : И.П. Логвинов, 2005. – 752 с.
3. Sartre J.-P. L'existentialisme est un humanisme / J.-P. Sartre [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.danielmartin.eu/Textes/Existentialisme.htm>.
4. Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття / М. Мерло-Понті ; пер. із фр., післямова та прим. О. Йосипенко, С. Йосипенка. – К. : Український центр духовної культури, 2001. – 552 с.
5. Аббаньяно Н. Структура екзистенції. Введение в экзистенциализм. Позитивный экзистенциализм / Н. Аббаньяно ; пер. с итальянского, комментарий и именной указатель А.Л. Зорина. – СПб. : Алетейя, 1998. – 508 с.
6. Базиль Л.О. Методологічні засади екзистенціалізму в розвитку літературознавчої компетентності / Л.О. Базиль // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». – 2011. – № 196. – Ч. II. – С. 5–9.
7. Байдачная Е.В. Экзистенция и экзистенциальность культуры / Е.В. Байдачная // Вестник КазГУКИ. – 2013. – № 4-1. – С. 51-6. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/ekzistentsiya-i-ekzistentsialnost-kultury>.
8. Conee E. Riddles of Existence: A Guided Tour of Metaphysics. 2nd edition / E. Conee, T. Sider. – NY. : Oxford University Press, 2014. – 272 p.
9. Латышева Ж.В. О некоторых особенностях понимания трансцендирования в экзистенциально-феноменологической традиции / Ж.В. Латышева // Ученые записки ОГУ. Серия «Гуманитарные и социальные науки». – 2012. – № 4. – С. 384-9.
10. Tiryakian E. Sociologism and Existentialism: Two Perspectives on the Individual and Society / E. Tiryakian. – Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall, 1962. – 176 p.
11. Яцик І.С. Трансформаційність ситуативності у творчій спадщині філософів екзистенційного мислення (Н. Аббаньяно, Г. Марсель, К. Ясперс) / І.С. Яцик // Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Філософія, культурологія, соціологія». – 2011. – № 2. – С. 28–34.
12. Латинсько-український словотвірний словник / укладач Г.В. Петрова. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 880 с.
13. Європейський словник філософії: Лексикон непекладностей / пер. із фр. – К. : Дух і літера, 2009. – Т. 1. – 2009. – 576 с.
14. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Г. Йонас ; пер. з нім. А. Єрмоленка та В. Єрмоленка. – К. : Лібра, 2001. – 400 с.

Анотація

Діденко Л. В. Квадрорівневість екзистенції: термінокаркас перехідностей. – Стаття.

Дослідження присвячене розгляду екзистенції через рівні, на кожному з яких існують головні елементи, що становлять термінокаркас. Екзистенція – різнорівнева якісність існування людини. Рівнями екзистенції є: 1) природний, тобто біологічна програма суб'єкта (елементи – тілесність, вчинок, слово, ідея); 2) інтерсуб'єктивний, тобто «патерні поведінки» суб'єктів (елементи – нормність, емпативність, комунікування, творення); 3) інтрасуб'єктивний, тобто «індивідуальне налаштування» суб'єкта задля з'ясування свого призначення (елементи – рішенняприймання, відповідальність, толерантність, гріх); 4) антропосенсовий, тобто дефініція власної унікальності або «формула неповторності» (елемент – трансцендування). Перехідність між рівнями екзистенції можлива через інтра- та інтерсуб'єктивні чинники, що можуть спричинювати індивідуальні зміни як у деградувальний, так само й у прогресувальний бік.

Ключові слова: екзистенція, існування, людина, Актор, самовдосконалення.

Аннотация

Диденко Л. В. Квадрорівневість екзистенції: термінокаркас перехідностей. – Стаття.

Исследование посвящено рассмотрению экзистенции через уровни, на каждом из которых существуют главные элементы, составляющие терминокаркас. Экзистенция – разноуровневая качественность существования человека. Уровни экзистенции: 1) естественный, то есть биологическая программа субъекта (элементы – телесность, поступок, слово, идея); 2) интерсубъективный, то есть «паттерны поведения» субъектов (элементы – нормность, эмпатирование, коммуницирование, созидание); 3) интрасубъективный, то есть «индивидуальное настраивание» субъекта для выяснения своего предназначения (элементы – принятие решения, ответственность, толерантность, игра); 4) антропосмысловой, то есть дефиниция собственной уникальности или «формула неповторимости» (элемент – трансцендирование). Переходность между уровнями экзистенции возможна через интра- и интерсубъективные факторы, которые могут спровоцировать индивидуальные изменения как в сторону деградирования, так и в сторону прогрессирования.

Ключевые слова: экзистенция, существование, человек, Актор, самосовершенствование.

Summary

Didenko L. V. A Four Leveled Existence: a Term Frame of Transitivity. – Article.

The paper is concerned with an investigation of existence. Existence is a qualitative human duration. There are four levels of existence and several basic elements at each. These basic elements form a term frame. The first level is a natural one or a biological program of human being (elements – corporeality, act, word, idea). The second level is an intersubjective one or the behavior patterns of different human beings (elements – norms, empathy, communication, creation). The third level is an intrasubjective one or individual configuration of human being to find out his/her own purpose (elements – decision-making, responsibility, tolerance, gaming). The fourth level is an anthropomeaning or a definition of one's uniqueness formula (element – transcendence). A transitivity between levels of existence is possible due to intra- and intersubjective factors which can cause individual changes – degradation or developing.

Key words: existence, duration, human being, actor, self-improvement.